

Vanhusneuvoston lausunto erityisryhmien asumisen palvelu- ja tilakonseptisuunnitelmaan

Yleistä konseptin suunnittelusta

Sanasto selitteineen on hyvä ja tärkeä, jolla saavutetaan yhteinen ymmärrys sanojen sisällöstä. Erityisryhmien asumisen palvelu- ja tilakonseptisuunnitelma muodostaa laajan ja huolellisesti valmistellun kokonaisuuden, jossa on huomioitu esteettömyys, turvallisuus, muuntojoustavuus ja yhteisöllisyys. Suunnitelma sisältää useita ikääntyneiden ja muiden erityisryhmien asumisen kannalta tärkeitä ja perusteltuja ratkaisuja.

Suunnitelman neljä ohjaavaa periaatetta – tilojen muuntojoustavuus, yhteisöllisyyden tukeminen, toimintalähtöinen suunnittelu sekä kohderyhmäkohtaiset erityistarpeet – tukevat hyvin ikääntyneiden asumisen laatua. Erityisen tärkeänä voidaan pitää sitä, että asumisyksiköt suunnitellaan soveltumaan sekä yhteisölliseen asumiseen että ympärivuorokautiseen palveluasumiseen. Tämä mahdollistaa palveluiden joustavan lisäämisen ilman, että ikääntyneiden tarvitsee muuttaa pois tutusta ympäristöstä toimintakyvyn heikentyessä. Ratkaisu tukee asukkaiden turvallisuuden tunnetta, jatkuvuutta ja elämänlaatua.

Vanhusneuvosto korostaa myös asumispaikkojen riittävyyden huomioimista. Nyt esiteltyjen lukujen valossa asumispaikkojen määrä tulee vähenemään vuoteen 2030 mennessä laitoshoitopaikkojen lakkauttamisen myötä.

Suunnittelun painopisteet

Vanhusneuvosto toteaa, että luonnosehdotuksessa painottuvat vahvasti tekniset, rakenteelliset ja turvallisuuteen liittyvät näkökulmat, kun taas ikääntyneiden arjen kokemuksellisuus, psyykinen hyvinvointi ja kodinomainen asuminen jäävät vähemmälle huomiolle. Vanhusneuvosto pitää tärkeänä, että suunnitelman jatkovalmistelussa palveluiden saavutettavuus, inhimillisyys, kodinomaisuus ja arjen jatkuvuus asetetaan yhtä painaviksi tavoitteiksi taloudellisten ja rakenteellisten ratkaisujen rinnalle.

Vanhusneuvosto kiinnittää huomiota siihen, että suunnitelmassa ei oteta kantaa erityisasumisen rakennusten tarkkoihin sijainteihin, kohteiden määrään eikä toteutuksen aikatauluun. Vanhusneuvosto pitää tarpeellisena, että jatkosuunnittelussa esitetään päätöksenteon tueksi vähintään sijaintia, saavutettavuutta, yksikkökokoja ja vaiheistusta koskevat arviointiperusteet.

Suuret asumisyksiköt

Vanhusneuvosto toteaa, että suurten asumisyksiköiden korostaminen voi lisätä asumisen laitostaistumisen riskiä erityisesti muistisairaiden ikäihmisten näkökulmasta. Vanhusneuvosto pitää perusteltuna, että uusien ratkaisujen arvioinnissa pienimittakaavaista, helposti hahmotettavaa ja kodinomaista asumisympäristöä pidetään keskeisenä laatukriteerinä.

Lisäksi toteamme, että yhteisöllisyys on nostettu suunnitelmassa keskeiseksi tavoitteeksi, mutta sen käytännön toteutuminen arjessa jää epäselväksi. Vanhusneuvosto pitää tärkeänä, että tilaratkaisujen arvioinnissa osoitetaan nykyistä konkreettisemmin, miten yhteiset tilat, omaisten

osallistuminen, virkistysmahdollisuudet ja asukkaiden omien elämäntapojen säilyminen toteutuvat jokapäiväisessä käytössä.

Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyys on nostettu keskeiseksi tavoitteeksi, mutta suunnitelmassa jää epäselväksi, miten yhteisöllisyys käytännössä toteutuu arjessa. Ikääntyneille yhteisöllisyys tarkoittaa että, se luo mahdollisuutta osallistua arjen toimintaan, lisää sosiaalisia kontakteja, kulttuuria ja virkistystä sekä ulkoilua ja liikkumista. Myös mahdollisuutta ylläpitää omia elämäntapoja ja identiteettiä. Tilojen suunnittelussa tulee huomioida aidot kohtaamispaikat, viihtyisyys sekä mahdollisuus omaisten ja vapaaehtoisten osallistumiseen. Ruokailutilat ja yhteiset seurustelutilat on suunniteltava väljiksi ja kodinomaisiksi tiloiksi.

Turvallisuus ja valvonta

Suunnitelmassa korostuvat turvallisuusratkaisut, kuten kulunvalvonta, kameravalvonta ja poistumisturvallisuus. Vaikka nämä ovat välttämättömiä ratkaisuja, jää vähäisemmälle tarkastelulle se, miten turvallisuus voidaan toteuttaa ilman, että asumisympäristö alkaa tuntua kontrolloidulta tai institutionaaliselta. Ikäihmisten asumisen tulisi ensisijaisesti näyttäytyä kotina eikä hoitolaitoksena. Erityisesti muistisairaiden kohdalla tulisi pohtia enemmän ympäristön rauhoittavia, orientaatiota tukevia ja stressiä vähentäviä ratkaisuja, kuten värien, valaistuksen, akustiikan ja luonnonympäristöjen vaikutuksia hyvinvointiin.

Esteettömyys

Suunnitelmassa käsitellään esteettömyyttä laajasti fyysisen toimintakyvyn näkökulmasta, kuten esimerkiksi leveät kulkureitit, esteettömät hissit, turvalliset märkätilat, mutta aistiesteettömyys jää vähäiselle huomiolle. Ikäihmisten asumisessa tulisi huomioida nykyistä vahvemmin esimerkiksi melun hallinta, häikäisemätön valaistus, kontrastien käyttö, muistisairaille soveltuvat opasteet sekä ympäristön selkeys. Myös ulkoalueiden merkitystä hyvinvoinnille voisi korostaa enemmän. Turvalliset, helposti saavutettavat ja virikkeelliset piha-alueet ovat monille ikääntyneelle keskeinen osa arjen toimintakyvyn ylläpitämistä.

Teknologian hyödynnettävyys

Teknologian hyödyntämisestä puhutaan lähinnä turvallisuuden ja kulunhallinnan näkökulmasta. Sen sijaan digitaalisten palveluiden, etäyhteyksien, hyvinvointiteknologian ja kuntoutumista tukevien ratkaisujen mahdollisuudet jäävät vähälle käsittelylle. Tulevaisuuden asumisratkaisuisissa olisi tärkeää huomioida myös teknologian käyttö sosiaalisten suhteiden ylläpitämisessä ja toimintakyvyn tukemisessa. Teknologiset ratkaisut voivat tukea turvallisuutta ja arkea, mutta ne eivät voi korvata inhimillistä vuorovaikutusta. Kaikilla ikäihmisillä ei myöskään ole valmiuksia käyttää digitaalisia palveluita. Teknologian käyttöönotossa tulee varmistaa riittävä opastus, tarjota vaihtoehtoisia palvelukanavia, huolehtia tietosuojasta ja turvallisuudesta sekä säilyttää henkilökohtainen palvelu.

Muutosjoustavuus

Lisäksi suunnitelmassa korostuu rakennusten pitkä käyttöikä ja muuntojoustavuus, mutta henkilöstön työolosuhteiden vaikutusta asumisen laatuun käsitellään melko vähän. Tilojen toimivuus henkilökunnan näkökulmasta vaikuttaa suoraan asukkaiden saaman hoivan laatuun, turvallisuuden ja kiireettömän kohtaamisen mahdollisuuksiin. Mikäli henkilöstömitoitus tai työympäristö ei tue hyvää hoivaa, eivät parhaatkaan tilaratkaisut yksin takaa laadukasta asumista.

Lopuksi

Suunnitelma tarjoaa hyvän teknisen ja rakenteellisen perustan ikääntyneiden asumiselle, mutta jatkokehittämisessä on tarpeen painottaa nykyistä selkeämmin asumisen inhimillisyyttä, kodinomaisuutta, psyykkistä hyvinvointia ja arjen kokemuksellista laatua. Vanhusneuvosto katsoo, että erityisesti muistisairaiden ikääntyneiden näkökulma, pienimuotoinen asuminen ja palveluiden saavutettava sijainti tulee ottaa jatkovalmistelun keskeisiksi arviointiperusteiksi.

Ikääntyneille palveluiden sijainti on erittäin tärkeää. Pitkät välimatkat vaikeuttavat omaisten vierailuja ja lisäävät eriarvoisuutta erityisesti Pirkanmaan laitakunnissa.

Asumispalveluiden keskittäminen suuriin yksiköihin voi heikentää kodinomaisuutta ja yhteyttä omaan lähiyhteisöön. Ikääntyneiden tulee voida asua mahdollisimman lähellä omaisiaan, tuttuja ympäristöjä ja palveluja.

Vanhusneuvoston on kokouksessaan 7.4.2026 antanut kannanoton Pirkanmaan hyvinvointialueen investointisuunnitelmaan 2027-2030, jossa myös on otettu kantaa ikääntyvien asumisen ratkaisuihin.

Ikääntyneille tärkeintä ei ole pelkästään asumisen muoto, vaan turvallinen arki, inhimillinen kohtaaminen, osallisuus ja mahdollisuus elää omannäköistä elämää myös silloin, kun toimintakyky heikkenee ja palveluntarve kasvaa. Hyvin suunniteltu asuminen tukee paitsi terveyttä ja turvallisuutta myös ihmisarvoa, yhteisöllisyyttä ja elämänlaatua.

12.5.2026

Pirkanmaan hyvinvointialueen vanhusneuvosto